

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 50 Volume: 10 Issue: 50

Haziran 2017 June 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**TURGUT UYAR'IN DÜNYANIN EN GÜZEL ARABİSTANI'NI ÇEVRE EĞİTİMİ BAĞLAMINDA
OKUMAK***
**READING "DÜNYANIN EN GÜZEL ARABİSTANI" BY TURGUT UYAR THROUGH IN AN
ENVIRONMENTAL EDUCATION CONCEPT**

Fethi DEMİR**
Mehmet Recep TAŞ***

Öz

Turgut Uyar'ın İkinci Yeniciler arasında kendine özgü birtakım vasıfları vardır. Şiir serüveni boyunca sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde olan Uyar, aralarında bazı simetrik taşıma ile birlikte poetik, tematik ve teknik bakımdan farklı yapıtlar üretir. Bir taraftan asker olması ve hayatının önemli bir dönemini Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde geçirmesi, onun şiirine taşra hayatının, Anadolu gerçekliğinin, geleneksel halk şiirinin zenginliklerini taşır. Öte taraftan memurluktan ayrılarak İstanbul'a geldikten sonra kentli, orta sınıf insanın bohem hayatına, bunalmalarına modern şiirin birikimi bağlamında bakması, Uyar'ın şiirine ikinci bir kanal açar. Yine klasik şiir geleneğini yadsımayan şairin bir *Divan*'ı olduğu da göz önünde bulundurulursa Türkiye'deki şiir birikimini oluşturan tüm kaynaklardan beslendiği, hem halk hem divan hem de modern Batı şiirinden yararlandığı söylenebilir. Fakat özellikle pedagojik açıdan Turgut Uyar'ın şiirleri, tüm İkinci Yeni şiiri gibi modern, kapalı, deneysel, soyut hatta anlamsız bulunarak eğitim öğretim süreçlerinde pek kullanılmaz. Oysa öğrencilerin üst düzey kazanımlar edinmelerinde bu tür şiirler büyük faydalar sağlayabilir. Nitekim felsefi tartışmalarda, öğrencilerin yorum güçlerini ve soyut düşünebilme becerilerini geliştirmede, hayal dünyalarını renklendirmede, sözcük dağarcığını zenginleştirmede Turgut Uyar başta olmak üzere İkinci Yeni şairlerinden epey yararlanılabilir. Tüm bunların yanı sıra Turgut Uyar'ın kente gelişinin ilk döneminde kaleme aldığı şiirlerinden oluşan *Dünyanın En Güzel Arabistanı*, kendi içerisinde tematik bütünlüğe sahip, önemli bir yapıttır. Burada kentli bireyin varoluşsal problemlerine odaklanan şair, otuz altı şiirden oluşan yapıtıyla yeni bir şiirin kapılarını aralar. Uyar, kentte tutunamayan, küçük burjuva aydının trajedisini bireysel hikâyesinden yola çıkarak anlatırken hem kendi poetik serüveninde önemli bir dönüm noktasını teşkil eden hem de Türkiye'nin 1950'li yıllarda içine girdiği sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik dönüşüme dair ipuçları barındıran bir yapıt üretir. Elbette yapaylık, yabancılaşma, çevre kirliliği başta olmak üzere kent-taşra ya da yapaylık-doğallık karşıtlığı üzerinden çevre duyarlılığını da dile getirir ve çevre eğitimi bakımından önemli veriler içeren şiirler yazar. Bu bağlamda Turgut Uyar'ın *Dünyanın En Güzel Arabistanı* adlı şiir kitabını çevre eğitimi çerçevesinde değerlendirmek yerinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Turgut Uyar, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*, Ekoeleştiri, Çevre Eğitimi.

Abstract

Turgut Uyar has some peculiar characteristics among "İkinci Yeniciler". Being in a perpetual change and development during his poetry history, Uyar produces different works in terms of poetic, thematic and technique along with holding some symmetries among themselves. Being a soldier need a town and at the same time spending a large portion of his life in different regions of Anatolia add richness of rural life, Anatolian realism and traditional folk poetry to his poems. On the other hand, urbanite and middle-class people's bohemian lives and depressions in terms of accumulation of modern poetry after quitting public service and coming to İstanbul become a second medium of Uyar's poetry. Also, considering that the poet who doesn't ignore the classical poetry tradition has a *Divan*, it can be said that he fuels with all the sources composing the poetry accumulation in Turkey and benefits from both folk and Divan poetry and modern western poetry. However especially in terms of pedagogics, Turgut Uyar's poetry is hardly used in education reasoning that his poetry is modern, confined, experimental, abstract and even meaningless like all İkinci Yeni poetry. Yet, this kind of poetry can be significantly helpful for students to gain high level achievements. Thusly; Turgut Uyar being in the first place İkinci Yeni poet can be taken advantage of in philosophical discussions to develop students' conceptual skills and interpretation power, colourise their imaginations and enrich their vocabulary. In addition to all these, *Dünyanın En Güzel Arabistanı* composed of poems that Turgut Uyar ground out in the first period of his arrival to the city is an important work embodying a thematic integrity in its entirety. Here, focusing on the existential problems of urbanites, the poet makes way to his new poetry with his work composed of thirty six poems. Narrating the tragedy a highbrow of petit bourgeois on the basis of his individual story, Uyar produces a work which includes both clues about social, economic, political and cultural changes that Turkey suffered in 1950s and constitutes an important milestone in his poetic adventure. For sure, he also gives utterance to environmental awareness through city-rural or artificiality- spontaneity contrast - artificiality, alienation and environmental pollution being in the first place- and writes poems including important data in terms of environmental education. It makes good sense to evaluate the poetry book named *Dünyanın En Güzel Arabistanı* within the scope of environmental education.

Keywords: Turgut Uyar, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*, Ecocriticism, Environmental Education.

* Bu makale IX. International Congress of Educational Research'te (11-14 Mayıs 2017, Ordu) sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

** Yrd. Doç. Dr., YYÜ Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü.

*** Yrd. Doç. Dr., YYÜ Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü.

GİRİŞ

Toplumu bir arada tutan ve niteliksel anlamda bir karşılığı olan maddi ve manevi enstrümanlara, o topluma ait değerler denir. Değer, "bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır." (Merey, 2016: 2) Bu bağlamda belirli bir tarihî kanava içerisinde oturan değerler sistemi, toplumsal belleği oluşturduğu gibi günceli hatta geleceği belirleyecek nüveleri de bünyesinde barındırır. Başka bir ifadeyle değerler sistemi, topluma yön veren; kişiler arası etkileşimden, aileden, eğitim sürecinden ve diğer toplumsal etkilerden denenerek, gözlemlenerek öğrenilebilen kazanımları karşılamak için kullanılan ama esasında neyin iyi, neyin kötü olduğu konusundaki yargılardan oluşan bir kıymetler bütünüdür. Beğenilere göre tercih edilen şeyler olmaktan çok, bireyin çevresi ile etkileşimini sağlayan az çok kesin ve sistematik fikirlerdir. Etimolojik olarak Latince, kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamına gelen "valare" kökünden türetilen (Bilgin, 1995: 6) "değer" kavramının geniş anlamda bir toplumun sosyoekonomik ve sosyokültürel kıymetlerini ve bilimsel kazanımlarını içine aldığı, maddi ve manevi unsurlarının tamamını kapsadığını söylemek yanlış olmaz. Değer eğitimi ise, eğitimin vazgeçilmez amaçlarından biridir ve insanı öne çıkararak, onun kimliğine yeni kazanımlar sunmayı amaçlar.

Toplumların tarihi gelişim süreçleri boyunca değerler sistemi de gelişir, değişir ve farklılaşır. Elbette belirli temel insani, ahlaki ve vicdani değerler sabit kalmakla birlikte toplumsal ihtiyaçlara, sorunlara ve ilişkilere bağlı olarak yeni değerler oluşur, kimi değerler yeni anlamlar kazanır kimileri ise geçerliğini yitirerek ortadan kaybolur. Fakat tüm bu değişimlerin odağındaki esas mesele, değerler sisteminin toplumsal anlamda bir konsensüse dayanması nedeniyle sosyolojik boyutunun göz ardı edilemeyeceği gerçeğidir. Yani başka bir ifadeyle değerler, uzun sosyolojik süreçler sonucunda oluşmuş kavramlardır ve bu nedenle oluşumları ne kadar uzun bir süreç alırsa dönüşümleri ya da ortadan kalkmaları da epey bir zaman gerektirir. İşte tüm bu özellikleri, özellikle toplumsal boyutu ve içerdiği anlam dikkate alındığında değerlerin daha çok sosyolojik yönünün ağırlık kazandığı, önemini de yine bu alandan aldığı görülür. Temelde dinî ve ulusal kodları öne çıkaran bu kavram, insan yaşamının önemli ve vazgeçilmez bir boyutunu oluşturur. (Dökmen, 2006: 60) Yozlaşmaya ve yabancılaşmaya karşı gerekli, dolayısıyla değerli görülen kültürel mirasın sahiplenilmesini esas alır. Zira "değişen ve gelişen dünyada öz benliğini kaybetmeden değişime ve gelişmelere ayak uyduran bireyler yetiştirmenin zorlukları eğitimciler tarafından bilinmektedir. Eğitim süreçleri açısından bir yanda, dünyadaki yeni teknolojik buluşlar ve bu buluşların etkisiyle toplumsal yapıda meydana gelen sosyolojik ve kültürel değişiklikleri, diğer yanda ise gerekli olan yerel, ulusal ve kamusal paydaşlık duygusunu genç nesillere aşılama sorumluluğu bulunmaktadır. Elbette bu sorumluluk ancak değerlerin genç nesillere aktarılması ile yerine getirilebilir." (Elbir ve Bağcı, 2013: 1322) Değer kavramının bir diğer boyutu ise , "bir sosyal grubun kendi varlık, birlik ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar bütünü olmasıdır. Ki değerlerin, aynı zamanda, o toplumu oluşturan her bir bireyin fikir, tutum ve davranışlarına rehberlik eden bir ilkeler bütünü olduğunu belirtmek gerekir. (Yaman, 2013: 17)

Hem toplumsal yapıyı bir arada tutan hem de bireylere rehberlik eden değerler, ancak belirli bir pedagojik program içerisinde öğretildiği zaman bir sistem oluştururlar. Bu bağlamda bir toplumun eğitim sisteminin, o toplumun sahip olduğu değerleri yansıtan, aktaran ve geliştiren en önemli araç olduğu söylenebilir. Çünkü eğitim aynı zamanda, değerlere ilişkin inançların ifade biçimidir ve temel işlevi, belirli değerleri kazandırmak suretiyle kişilerin davranışlarında kalıcı değişiklikler meydana getirmektir. Elbette toplumsal, kültürel, bilimsel, insani, ahlaki, çevresel, ulusal ve evrensel birtakım kazanımların edinilmesi, eğitim ve öğretim süreci içerisinde belirli değerlerin işlenmesiyle sağlanabilir. Bu nedenle toplumların ihtiyaçlarına, kültürel, sosyolojik ve demografik dokularına, gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak bazı değerler öne çıkarılmakta bazıları ise daha tali planda kalmaktadır. Başka bir ifadeyle değerler eğitimi, döneme, koşullara, ihtiyaçlara göre farklılık gösterebilmektedir.

Günümüz teknoloji dünyasında, toplumların değerler sistemi ve dolayısıyla bu değerler sisteminin pedagojik bir program çerçevesinde öğretilmesi daha kompleks ve girift bir hal almıştır. Çünkü küreselleşmenin yarattığı kültürel etkileşimler, internet ağları, aynı anda tüm dünyayı etkileyen sosyal, kültürel, politik, sanatsal ve ekonomik gelişmeler ulusal ölçekli değerler sistemini de derinden etkiler. Artık, yerel ve domestik öncelikler üzerinden şekillenen bir değerler sistemi yerine uluslararası ve evrensel durumlar üzerinden oluşturulan bir değerler manzumesinden söz etmek mümkündür. Nitekim ulusal eğitim sistemleri de kendileri bu uluslararası networka eklemleyebildikleri oranda dünyanın küresel gündemini yakalamakta ve dünyayla rekabet edebilecek programları geliştirmekte ve buna uygun nesiller yetiştirebilmektedirler. Aksi takdirde gelişmiş dünyayla aralarındaki tarihsel süreç farkı gittikçe açılmakta ve giderek modern pedagojik, kültürel, teknolojik, bilimsel ve sosyal gelişmelerden koparak kendi küçük dünyalarına gömülmek durumunda kalmaktadırlar. Bu tür tehlikeler, eğitim öğretim sürecindeki reformları henüz tam anlamıyla oturtamamış bizim gibi ülkeler açısından da üzerinde ciddiyetle durulması gereken

durumlardır. Çünkü bir taraftan geleneksel ve ulusal değerleri genç kuşaklara vermeye çalışırken öte yandan bilimin, teknolojinin, sosyal ve kültürel gerçekliğin vardığı evrensel düzeyi de göz ardı etmemek gerekir. Fakat genel anlamda müfredat programlarına, sahada yapılan uygulamalara ve daha da önemlisi eğitim ve öğretim çıktılarına bakıldığı vakit, Türk Eğitim Sistemi içerisinde genel olarak ulusal, ahlaki dini değerlerin öne çıkarıldığı; demokrasi, farklılıklara saygı, kadın hakları, eleştirel düşünme, çevre bilinci, hayvan sevgisi, empati kültürü gibi değerlerin ise tali planda kaldığı söylenebilir. Bu nedenle kendi değerler eğitimini daha çok ulusal, tarihi, dini ve ahlaki ilkeler üzerine kuran Türk Eğitim Sistemi'nin evrensel ölçekteki değerleri daha fazla işlemesi ve böylece modern ve gelişmiş eğitim sistemleriyle entegrasyonunu güçlendirmesi gerekir. Bu bağlamda üzerinde durulması gereken değerlerin başında çevre eğitimi gelmektedir. Çünkü küresel ısınma, iklim değişimleri, suların ve denizlerin kirlenmesi, doğadaki canlıların ve bitkilerin yaşam alanlarının gittikçe daralması gibi etmenler yeni yetişen kuşakların çevre konusunda duyarlı yetişmelerini elzem hale getirmektedir.

1. Çevre Eğitimi

Çevre duyarlılığı, 20. Yüzyılın son döneminde hayatımıza girmiş ve zamanla bir hareket olmaktan çıkıp ekolojizm adıyla ideolojik ve politik bir harekete dönüşmüştür. Küresel ısınma, ormansızlaşma, asit yağmurları, türlerin yitimi, ozon tabakasındaki delinme, genetiğiyle oynanmış gıdalar, pestisit kirliliği, doğal afetler, modern kentli yaşamın tahrip ettiği kentsel peyzaj ve mimari bugün insanlığın karşı karşıya olduğu temel sorunların başında gelmektedir. Bundan 30-40 yıl önce bu tür sorunların hiçbirinin çok fazla bilinmediği veya toplumsal anlamda bir öncelik içermediği göz önünde bulundurulursa önümüzdeki yüzyılın ana gündem maddelerinin başında ekolojik sorunların geleceği rahatlıkla söylenebilir. (Dobson, 2016: 19) Özellikle sanayileşmiş kapitalist toplumlarda çevreci hareketlerin ideolojik birer akıma dönüşmesi ve politik anlamda güçlenmesi hatta birçok ülkede toplumu yönetecek potansiyele ulaşması bu durumun en net göstergesidir.

İnsanoğlunun çevreyi ve doğayı bilinçsiz biçimde tahrip etmesi, doğanın genel düzenini ve kurallarını dikkate almadan projeler üretmesi büyük felaketleri de beraberinde getirir. Bir bakıma doğa, kendi doğal düzeninin aksine yapılan işleri cezalandırmakta bir bakıma intikam almaktadır. Daha trajik ve aynı zamanda ironik bir tespitle insanoğlu doğayı hiçe sayarak elde etmeye çalıştığı rantın ve gelirin belki de daha fazlasını doğal felaketlerle ve bu felaketlerin yol açtığı sorunlarla mücadele ederken harcamak zorunda kalmaktadır. Üstüne üstlük insanların ölümü, doğanın geri döndürülemez biçimde tahrip edilmesi, canlı türlerinin yok olması, gelecek kuşaklar için kaotik bir atmosferin oluşması gibi etmenler çevre bilincinin ve duyarlılığının geliştirilmesini aynı zamanda eğitiminin artık, zorunlu hale gelmesini zaruri kılmaktadır.

İşte böylesi bir zorunluluğun neticesinde ortaya çıkan çevre eğitimi; insanla doğal sistemler ve doğal süreçler arasındaki etkileşimi geliştirmeyi ve bireysel ve sosyal gruplarda çevreye karşı bir duyarlılık oluşturmayı amaçlar. (Artun, 2013: 10) Çevre eğitimiyle çevre sorunlarından haberdar olan ve bu sorunları nasıl çözebileceğini bilen ve çevreye karşı duyarlı çevre okuryazarı bireyler yetiştirmek hedeflenir. (Bozkurt, Koray, 2002: 25) Bu bağlamda özellikle genç kuşaklarda bir çevre bilinci geliştirmek için formal eğitim süreçlerinde böylesi bir eğitimin verilmesi gereklidir. Neticede öğrenciler; doğa sevgisi ve bilinci edinecek, bu konudaki duyarlılıkları geliştirecek; çevreye, doğaya, kendi dışındaki insanlara ve canlılara karşı daha empatik ve saygılı davranma kültürü kazanacaklardır.

Gelişmiş Batı ülkelerinde kurumsallaşan ve müfredatın ana programlarından biri haline gelen çevre eğitimi ve bununla bağlantılı olarak çevre bilinci ülkemizde, çeşitli sebeplerden dolayı son yirmi yılda öne çıkmaya başlamıştır. Her şeyden önce Türkiye'de sanayileşmenin ve dolayısıyla kentleşmenin diğer Batı ülkelerine göre geç başlaması, nüfusun çoğunluğunun 1970'li yıllara kadar köylerde ve kırsal bölgelerde yaşaması çevrenin ve doğanın sanayileşmiş Batı ülkelerine göre daha temiz kalmasını sağlamıştır. Öte yandan doğayla iç içe, ona yabancılaşmadan yaşayan Türkiye halkının çevre kirliliği konusundaki bilinci de bu nedenle uzun süre gelişmemiştir. Öte yandan özellikle 1960'lı yıllardan sonra sanayileşmenin artması, köyden kente yoğunlaşan göçler, tarımdaki makineleşme, imara açılan tarım arazileri, orman yangınları, kimyasal atıklar, kanalizasyon, trafikteki taşıtların artması, hava kirliliği, kalitesiz yakıtlar vb. nedenler Türkiye'de de çevre kirliliğinin önce bir sorun haline gelmesine, son dönemde ise artık tehlikeli boyutlara varmasına neden olmuştur. Yine son dönemlerdeki doğal afetlerin özellikle kentlerde yarattığı tahribatlar; kentlerin imar durumunun, altyapısının, silüetlerinin, peyzajının ve mimarisinin aslında çok ciddi sıkıntılar taşıdığını gözler önüne sermiştir. Elbette küresel ölçekteki iklim değişikliklerinin ve çevre kirliliğinin de Türkiye'ye etkileri, çevre konusunda daha bilinçli ve duyarlı nesiller yetiştirmeyi zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenle eğitim öğretim sürecinin ilk aşamasından başlayarak tüm bireylere hayatları boyunca çevre bilinci ve duyarlılığı kazandırmak Türk Eğitim Sisteminin öncelikleri arasına girmiştir. Bu doğrultuda müfredatlar yenilenmiş, hedefler ve kazanımlar belirlenmiş, etkinlikler, yarışmalar, uygulamalar, geziler düzenlenmiştir. Nihayetinde çevre eğitiminin gerekliliği kavranmıştır.

Birçok değerin bireye kavratılmasında, bireylerin belirli değerleri içselleştirmesinde ve davranış haline getirmesinde en etkili araçların başında edebi metinler gelmektedir. Bu durum, elbette çevre eğitimi konusunda da geçerlidir. Öğrencilerde çevre bilinci geliştirmek, onlara ağaç, doğa ve hayvan sevgisi vermek çoğu zaman bu konuları işleyen edebi eserlerden yararlanılarak yapılır. Bu bağlamda Türk edebiyatında da çok yetkin örnekleri olmakla birlikte çevre eğitimini işleyen eserlerin sayısı ve niteliği henüz beklenen düzeyde değildir. Kuşkusuz bunun sebebi yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye’de çevre kirliliğinin toplumsal, sosyolojik, kültürel ve ekonomik sebeplerden dolayı özellikle modern Batı ülkelerine göre daha geç ortaya çıkan bir sorun olmasından kaynaklanır. Öte yandan yaklaşık iki asırlık modernleşme süreci boyunca edebiyatın gündemi de Doğu-Batı, gelenek-modernlik, köylü-kentli, zengin-fakir, muhafazakâr-modern gibi daha yapısal ve sosyolojik sorunlara odaklandığı için tıpkı değerler eğitiminde olduğu gibi bazı konuların tali planda kalması kaçınılmaz olmuştur. Çünkü Türkiye’nin Osmanlıdan Cumhuriyete uzanan yakın tarihi, toplumsal dönüşümlerin, kimlik krizlerinin, radikal reformların yoğunlaştığı ve yine buna koşut olarak gerek dış gerekse iç çatışmaların, muhalefet hareketlerin, darbelerin, sosyolojik ve ideolojik dönüşümlerin çok yoğun ve sert yaşandığı bir dönemdir. Bu nedenle edebiyatçılar da çoğu zaman bu ana sorunsala yönelmişlerdir.

Türkiye’de ekoeleştiri bağlamında değerlendirilebilecek, çevreyle ve doğayla barışık, çevrenin ve doğanın korunması konusunda toplumda bir farkındalık yaratmayı amaçlayan yazarların başında Yaşar Kemal gelir. Romanlarındaki eşsiz doğa betimlemeleri, insanla özdeşleşen ve adeta bir karakter gibi konumlandırılan Anadolu coğrafyası, yine toplumsal yapı gibi çok renkli, çokkimlikli ve çokkültürlü olarak kurulan doğa atmosferi, okurda doğaya karşı bir ilgi uyandırmayı amaçlar. Yine Cevat Şakir Kabaağaçlı da özellikle denizi canlı bir varlıkmiş gibi işlemesi, “Mavi Yolculuk” fikrini ortaya atması, doğayı mitolojik ve tarihi boyutuyla kavramasıyla ekoeleştiri anlayışına bağlı romanlar ve öyküler yazar. Ekoeleştiri konusunda duyarlı, çevre kirliliğine dikkat çekerek bir çevre bilinci oluşturmaya çalışan bir diğer yazar ise Mustafa Kutlu’dur. Kutlu’nun öykülerinde ana bir izlek olarak kentleşmeyle beraber ahlaki, insani ve dini değerlerin yozlaştırılmasına koşut olarak çevrenin ve doğanın da kirlenmesi konusu sürekli işlenir. İşte bu yazarlarla birlikte çevre kirliliği, doğanın tahribatı, küresel ısınma, kentlerin doğayı ve çevreyi gözetmek yerine ekonomik rant mantığıyla inşa edilmesi, betonlaşma, peyzaj ve estetik bir anlayıştan yoksunluk gibi konuları işleyen oyunlarıyla üzerinde durulması gereken edebiyatçılardan bir diğeri de Behiç Ak’tır. Çalışmamızın konusunu oluşturan Turgut Uyar ise özellikle kente gelişinin ilk döneminde kaleme aldığı şiirlerinden oluşan *Dünyanın En Güzel Arabistanı* ile II. Yeni’nin kendine özgü o modernist tavrı, soyut, imgeci üslubu içerisinde çevre duyarlılığına gönderme yapan dizelere de yer verir. Uyar, kentte tutunamayan, küçük burjuva aydının trajedisini bireysel hikâyesinden yola çıkarak anlatırken hem kendi poetik serüveninde önemli bir dönüm noktasını teşkil eden hem de Türkiye’nin 1950’li yıllarda içine girdiği sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik dönüşüme dair ipuçları barındıran bir yapıt üretir. Elbette yapaylık, yabancılaşma, çevre kirliliği başta olmak üzere kent-taşra ya da yapaylık-doğallık karşıtlığı üzerinden çevre duyarlılığını da dile getirir ve çevre eğitimi bakımından önemli veriler içeren şiirler yazar.

1.1. *Dünyanın En Güzel Arabistanı’nda Çevre Eğitimi*

Turgut Uyar, İkinci Yeniciler arasında nevi şahsına münhasır vasıflar taşıyan en üretken şairlerden biridir. “Parasız yatılı okuması, onun şiirlerindeki yalnızlığı çoğaltır.” (Korkmaz, Özcan, 2011: 291) Şiir serüveni boyunca sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde olan Uyar, aralarında bazı simetrikler taşımakla birlikte poetik, tematik ve teknik bakımdan farklı yapıtlar üretir. Bir taraftan asker olması ve hayatının önemli bir dönemini Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde geçirmesi, onun şiirine taşra hayatının, Anadolu gerçekliğinin, geleneksel halk şiirinin zenginliklerini taşır. Öte taraftan askerliği bırakıp kente taşındıktan sonra kentli, orta sınıf insanın bohem hayatına, bunalımlarına modern şiirin birikimi bağlamında bakması, Uyar’ın şiirine ikinci bir kanal açar. Yine klasik şiir geleneğini de yadsımayan Uyar’ın –ki modern bir Divan da yazmıştır– bu tercihi, Türkiye’deki şiir birikimini oluşturan tüm kaynaklardan beslendiğini, hem halk hem divan hem de modern Batı şiirinden yararlandığını gösterir. Uyar, dil ve üslup konusunda da kendini sürekli yenileyen deneysel bir şairdir. Nitekim “geleneksel dilin ölümünü ilan eden şair, mümkün olduğunca anlatıdan uzaklaşmaya çalışır. Birinci Yeni şiirinden beslenerek İkinci Yeni’ye ulaşır; kapalı, soyut anlatım tarzını tercih ederek çağrışım ağını zenginleştirir. Hiçbir görüntüyü büyütmeyen şiir dilinde, var olanın genel görüntü düzeyinde yaptığı değişikliklerle şairle nesne arasındaki izleri kaybeder. İkinci Yeni’nin en sık kullandığı, ruhsal kırılmaları ve köklü tepkileri içeren şiddetli imgeler yerine estetik düzeyi daha yüksek olan batık imgeleri tercih eder. (Korkmaz, Özcan, 2011: 292)

Turgut Uyar’ın bu renkli ve zengin birikimi yapıtlarına da yansır ve şair, birbirinden farklı temaları önceleyen, değişik tekniklerle yazılmış şiirler ve bu şiirleri topladığı kitaplar yayımlar. Uyar’ın ilk şiir kitabı 1949’da yayımlanan *Arz-ı Hal’dir*. Daha sonra *Türkiyem* (1952), *Dünyanın En Güzel Arabistanı* (1959), *Tütünler Islak* (1962), *Her Pazartesi* (1968), *Divan* (1970), *Toplandılar* (1970), *Kayıyı Delen İncir* (1981) yayımlanır. Uyar’ın biyografisiyle paralellik arz eden bu poetik değişim ve gelişim sürecinin en önemli kırılma noktasını şairin

üçüncü şiir kitabı olan ve ilk olarak Açık Oturum Yayınları tarafından basılan *Dünyanın En Güzel Arabistanı* oluşturur. Yapı Kredi Yayınları tarafından şairin diğer şiir kitaplarıyla *Büyük Saat** adı altında yayımlanan bu eserle birlikte Turgut Uyar, belki de II. Yeni şiirinden içeri ilk adımını atar.

Turgut Uyar, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*'ndan önce popüler şiir anlayışlarının etkisinde, şiirini yeni yeni kurmaya çalışan ve sürekli arayış içinde olan bir ozandır. Nitekim bu arayış döneminin ürünü olan *Arz-ı Hal* ve *Türkiyem* adlı ilk iki kitabı daha çok dönemin popüler şiir anlayışı doğrultusundadır. Örneğin 1949 yılında basılan *Arz-ı Hal*, genellikle şairin taşrada geçirdiği askerlik günlerinin izlerini taşır ve yazıldığı dönemin popüler şiir anlayışı *Garip*'le büyük benzerlikler gösterir:

"İstanbul'da bir Yasin Efendi vardır.
Sahaflarda bir dükkâncağızda.
Allah ne verirse ama üç ama beş,
Şükreder oturur..." (s.20)

Uyar'ın *Arz-ı Hal*'deki şiirlerinde, Halk şiir geleneğine yakın dizelere de rastlamak mümkündür:

"Bektaş yüce dağ başında -yalağuz- du.
Bektaş zaten doğduğundan beri -yalağuz- du...
Bir sopa, üç beş koyun, bir köpek,
Bulutların içinde kendi kendine -yalağuz- du..." (s.19)

Şairin ikinci şiir kitabı *Türkiyem* de ilk şiir kitabıyla aynı doğrultudadır. İlk kez 1952 yılında yayımlanan *Türkiyem*, şairin askerlik yıllarını geçirdiği taşra döneminin ürünüdür. Nitekim bu kitapta yalın ve açık bir dille anlatılan doğa, kır yaşamı ve yurt sevgisi gibi temalar da sıkça işlenir:

"Seni boydan boya sevmişim,
Ta Kars'a kadar Edirne'den
Toprağını, taşını, dağlarını
Fırsat buldukça övmüşüm." (s.35)

Bu bağlamda *Arz-ı Hal* ile *Türkiyem*, Turgut Uyar'ın sürekli bir arayış içinde olduğu gençlik dönemi yapıtlarıdır. Popüler şiir anlayışlarının etkisindeki bu şiirler, hem tematik hem dil hem de teknik açısından kendi sesini arayan genç bir ozanın ilk denemeleridir kuşkusuz. Uyar, taşrada geçirdiği gençlik ve memurluk yılları sebebiyle ilk şiirlerinde; Anadolu'yu, halk kültürünü, taşra insanının sade dünyasını; doğayla, gelenekle, kasabalı değerlerle iç içe geçen bir kültürel, ekonomik, sosyal ve edebi atmosferde sentezlemeye çalışır. Bu sebeple popüler ve egemen şiirin kalıplarını çok fazla zorla(ya)mayan Uyar'ın genel anlamda entelektüel özel anlamda ise şiir birikiminin henüz tam anlamıyla oturduğunu söylemek zordur.

Turgut Uyar'ın şiir yolculuğunda *Dünyanın En Güzel Arabistanı* hiç kuşkusuz yeni bir poetik yönelmenin habercisidir. Uzun taşra yıllarından sonra İstanbul'a gelen Turgut Uyar, bir bakıma Türkiye toplumunun 1950'li yıllarla birlikte içine girdiği kentleşme sürecine benzer bir durumu kendi bireysel hayatında yaşar. Askerlikten ayrılması, kente yerleşmesi, şiire çok daha fazla vakit ayırması, edebiyat ortamlarına ve tartışmalarına katılması, şiir üzerine okumalarını yoğunlaştırması vb. etmenler Uyar'ın poetik ufkunu genişletir, zenginleştirir. Öte taraftan modern, kentli bir orta sınıfın gelişmesi, Batı şiirinin bu orta sınıf şairler tarafından yakından takip edilmesi, çevirilerin yoğunlaşması, toplumun yaşadığı siyasi, sosyal ve kültürel dönüşümle birleşince yeni bir şiir de kaçınılmaz hale gelir. Elbette bu yeni şiir anlayışına yönelen Uyar'ın zihin dünyasının bir tarafında doğayla iç içe yaşadığı taşra günlerine dair birikim varlığını sürekli duyumsatır. Öyle ki Uyar, kentin yapaylığını, iletişimsizliğini, insanı yabancılaştıran modern dokusunu her eleştirdiğinde doğal çevre içerisinde geçirdiği yıllarını hatırlar.

İşte böyle bir sürecin ilk ürünü olan *Dünyanın En Güzel Arabistanı*, aralarında tematik bir bağ, bir simetri bulunan otuz altı şiirden oluşur. Turgut Uyar'ın İkinci Yeni şiiri içerisindeki ilk yapıtı olma özelliği gösteren bu şiirlerde; kentli insanın bunalımları, küçük burjuva aydınının bohemlik dertleri, yabancılaşma, yalnızlık, yapaylık, psikolojik durumlar vb. kente ve kentli insana ait konulara değinilir. Turgut Uyar, bu yeni temaları yeni bir şiirsel dilde, modern şiirin imkânlarıyla, yeni-soyut imgelerle, imajlarla ve metaforla dizelere döker. Kitabın ilk şiirinden itibaren kent ve kentleşmeyle beraber ortaya çıkan bireysel, sosyal, kültürel ve felsefi sorunlar eleştirilir. Taşradan büyük beklentilerle kente gelen bireyin kente ayak

* Turgut Uyar, *Büyük Saat*, Yapı Kredi Yayınları, 3.Basım, İstanbul 2004. (Yazımızdaki alıntılar yapıtın bu baskısındanadır.)

uyduramaması, hayal kırıklığına uğraması, doğadan ve doğal yaşamdan uzaklaşması, yalnızlaşması ve yabancılaşması adeta kronolojik bir sıra halinde dizelere dökülür. Şairin biyografisiyle çakışan bu sürecin izlerini sürmek hem Uyar'ın şiir serüveninin kodlarını içerdiği gibi hem de onun psikolojisine, duygu ve düşünce dünyasına dair ipuçlarını da içinde barındırır. Nitekim:

“Önce İstanbul vardı o yoktu
Sonra bir gün çıktı geldi
Önce gözlüklerini çıkardı pencereye koydu
Çantasından sigara paketini çıkardı koydu
Yalnızlığını çıkardı koydu
O zaman bütün aşklar bütün bulutlar geçti aklından” (s.115)

dizeleri Uyar'ın kent ve kentle birlikte yeni bir dünyaya, yeni bir hayata ve yeni bir şiire adım atmasını imler. Daha sonra kente gelen insanın kentteki ilk dönemlerini anlatan şu dizeler hem şiirlerinin tematik bütünlüğünü hem de Uyar'ın bireysel hikâyesini yansıtmaları açısından oldukça önemlidir.

Büyük umutlarla kente gelen küçük burjuva aydının beklentileri kısa sürede boşa çıkınca, bu kez umudun yerini bir hayal kırıklığı, bir öfke ve kentli değerlere yönelik sert eleştiriler alır. Bu eleştiriler arasında kentlerin yapaylığı, doğal yaşamdan kopukluğu, makineleşme, sanayileşmeyle birlikte ekolojik sistemin tahrip edilmesi de önemli bir yer tutar. Örneğin kitabın ilk şiiri olan *Geyikli Gece*'deki şu dizeler şairin kente yönelik eleştirilerinin ilk işareti olmakla birlikte ekoeleştirici bağlamında kitabın bütününe sinen havayı vermesi bakımından oldukça çarpıcıdır:

“Hâlbuki korkulacak hiçbir şey yoktu ortalıkta
Her şey naylondandı o kadar
Ve ölünce beş on bin birden ölüyorduk güneşe karşı.
Ama geyikli geceyi bulmadan önce
Hepimiz çocuk gibi korkuyorduk.” (s.111)

Uyar, *Geyikli Gece*'de kentin yapaylığından, doğal yaşamdan kopukluğundan, insanı yabancılaştırmasından, yalnızlaştırmasından bahseder. Şair, dönemin çalkantılı politik süreci içerisinde gelişen toplumcu gerçekçi şiirinin estirdiği rüzgârdan da bir ölçüde etkilenmekle birlikte kent-kasaba, yapaylık-doğallık, modernlik-geleneksellik gibi kendi zihin dünyasını da sürekli meşgul eden aynı zamanda ontolojik varlığının özünde yer alan çelişkileri, gelgitleri sürekli duyumsatır. Dil, anlatım ve teknik olarak soyut, modern ve kentli bir şiirin kapılarını aralayan Turgut Uyar, tematik olarak ise kente dair eleştirilerini kitabın sonuna kadar devam ettirir. Nitekim doğaya, çevreye, kasaba hayatına, doğal ve sahici yaşama gönderme yapan içkin bir romantik söyleme imgesel ve örtük bir biçimde de olsa kitap boyunca rastlamak mümkündür. Daha genel bir ifadeyle batık imgeleri kullanmayı tercih eden Uyar, çevreye, ekosisteme, doğal yaşama, insanın çevresine, toprağa, bitkilere ve diğer canlılara yabancılaşmadan yaşaması gerektiğine kendi kent ütopyasında yer verir. Bu nedenle *Dünyanın En Güzel Arabistanı*'ndaki hemen her şiirinde insana, doğaya ve tüm canlılara yabancılaşmış, yapaylık üreten, insanların üzerine bir karabasan gibi çöken kent imgesine rastlamak mümkündür. Örneğin Turgut Uyar, *Kan Kentleri*'nde şunları söyler:

“Kan akıyor penceresi karanlık evlerden
Ölü kadınların üstüne tuğlaların üstüne
Denizse aydınlık ve incili ve mavi taşrada
Kana doğru ürkek en güzel yaban balıklar
Bu kandır akittiğimiz sıkıntılı pazarlarda
Üst üste yer gökyüzüne içki şişelerine
(...)
Ağaçlarda, gemiler sularında, lokantalarda
Kentlerin kan üstüne kan yaması
Ölü kadınların öpölü çocuklar doğurması
Kuşsuz ve balıksız konsollu odalarda
Çöl olmasa, en dişi kavunlar olmasa
O güneş o eski çocuklar güneşi
Malta damlarından ötede, oralarda.” (s.189)

Şairin ölümü çağrıştıran kentlerden kaçma isteğinin geliştiğine de tanık oluruz. Nitekim Uyar; kimi zaman geceye, kimi zaman doğaya, kimi zaman ütopyaya, kimi zaman hayallere sığınma arzusunu birçok

şiiirinde açıkça dile getirir. Artık, Uyar'ın dizelerinde kent; uzaktan bakıldığında insanı etkileyen, kendine çeken ışıklı bir yer olmaktan çıkmış, kirin ve yozlaşmanın kaynağı haline gelmiştir. Kent, artık yapaylık üreten bir ortamdır, orada her şey sahici olmaktan çıkmıştır. Öyle ki *O Zaman Av Bitti* şiirinde vurgulandığı gibi insanın üzerine bir karabasan gibi çöken kentlerde her şey değerini yitirmiştir. Örneğin "karasız dağsız hele eşkıyalar inmemişse yollara", "Akşam mı denir ara sokaklarda pis lokantalara." (s.190) Demek ki kent, vaktin anlamını da yozlaştırmıştır. Turgut Uyar, bu yapaylığın sadece çevre, ekoloji, iklim üzerinde olumsuz bir hava yaratmadığını aynı zamanda sanat ve edebiyat çevrelerinde de bir yozlaşmaya yol açtığını imler. Ki bu tespit ekolojizm ideolojisine göre çevredeki ve doğadaki kirlilik; insan, toplum, sanat, kültür ve politika üzerinde de tahribat yapar ilkesiyle örtüşür. Nitekim Turgut Uyar, *Tel Cambazının Tel Üstündeki Durumunu Anlatan Şiirdir* de şöyle der:

"Sizin alınız al inandım
Tanrınız büyük amenna
Şiiriniz adamakıllı şiir
Dumanı da caba
Ama sizin adınız ne
Benim dengemi bozmayınız" (s.119)

Turgut Uyar, kentleşmeyle beraber ortaya çıkan sorunları vurguladığı gibi bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini de şiirlerinde dile getirir. Uyar'ın bu bağlamda önerdiği çözümler ise daha çok bireysel ve içseldir. Yer yer toplumsal ve sınıfsal bir karşı duruşu çağrıştıran imgeler, metaforlar kullansa da esas itibariyle bireysel bir kaçışı, içsel bir derinleşmeyi önceler. Turgut Uyar'ın dizelerinde birey kentin yapaylığından kaçır, doğaya, taşraya, geçmişe, geceye, perdeleri sıkıca kapatılmış evlere, aşka ya da kendi ruhunun iç dehlizlerine saklanır. Örneğin *Göğe Bakma Durağı*'nda olduğu gibi kimi zaman aşka;

"Falanca durağa şimdi geliriz göğe bakalım
İnecek var deriz otobüs durur ineriz
Bu karanlık böyle iyi aferin Tanrıya
Herkes uyusun iyi oluyor hoşlanıyorum
Hırsızlar polisler açlar toklar uyusun
Herkes uyusun bir seni uyutmam bir de ben uyumam
Herkes yokken biz oluruz biz uyumayalım
Nasıl olsa sarhoşuz nasıl olsa öpüşürüz sokaklarda
Beni bırak göğe bakalım" (s.133)

O Zaman Av Bitti de olduğu gibi kimi zaman doğaya ve geceye:

"Kalabalığı silkeledik üstümüzden geceye buyurduk
O zaman sis bastı, suları durdurduk, kurtulduk.
Susamlı bitkileri, pencereleri düşündük umutlandık.
İyi ki gece vardı. Alıp başını gelmiş yılmaları kuytulara sürdük. Bütün balıklar ürktüler." (s.192)

Kan Uykusu da olduğu gibi kimi zaman cinselliğe:

"Bir biz ikimiz varız güzel öbürleri hep çirkin
Bir de bu terli karanlık" (s.121)

Geyikli Gece'de olduğu gibi kimi zaman ütopyaya sığınır. Elbette bu ütopya, çevreye duyarlı, insanın doğaya ve canlılara yabancılaşmadan, onlara zarar vermeden yaşadığı, ekolojik anlamda da dengesini bulmuş bir yaşama denk gelir:

"Geyikli geceyi hep bilmelisiniz
Yeşil ve yabani uzak ormanlarda
Güneşin asfalt sonlarında batmasıyla ağırdan
Hepimizi vakitten kurtaracak."

Bir yandan toprağı sürdük
Bir yandan kaybolduk
Gladyatörlerden ve dişlilerden

Ve büyük şehirlerden
Gizleyerek yahut döğüşerek
Geyikli geceyi kurtardık” (s.111)

Öte taraftan bu çelişkiler, yabancılaşma ve yalnızlaşma kentli bireyi yılgınlığa sürükler. Bu yılgınlığın ve çaresizliğin yansımaları, elbette şiirlerin çoğunda kendini gösterir. İdeolojik ya da toptancı herhangi bir çözümü öncelemeyen Uyar’ın bireyleri adeta bir anafora kapılmış gibidir. Kentle arasında büyük çelişkiler oluşan bu bireyler, bir taraftan kentten kaçıp kurtulmayı arzularken öte taraftan ekonomik, sosyal ve kültürel olarak kente göbekten bağlı olmanın çaresizliğini yaşarlar. Nitekim *Eski Kırık Bardaklar* da şöyle der:

“Biliyorum sebebini bir bir biliyorum
Öyle kolay kendisi kurtulması söylemesi öyle kolay
Kolaylığından sıkılıyorum
Kurtulmak elimden gelmiyor.” (s.132)

Turgut Uyar, kentin bireyde yarattığı tahribatı gidermek için çeşitli çözüm yolları geliştirmeyi de ihmal etmez. Bu yollardan en radikalı yapaylıklarla, sahteliklerle dolu kenti yok etmek ve yeniden kurmaktır. Bu köktenci tavır, daha çok bireyin kent karşısındaki çaresizliği ve zayıflığı bağlamında oluşturulan karamsar atmosferi bir nebze de olsa dağıtır. Kuşkusuz yeniden kurulacak kent, doğaya saygılı, ekolojik kriterlere göre inşa edilmiş bir kenttir. *Denize Gidip Dönen Mavilerin Bire İndirgenen Üçlüğü*’nde, bu durumu vurgular:

“Yeniden şehirler kuralım şimdikilere benzeyen
Baştan başlayalım susamlara ekmeklere
deniz aşırılarına sevmelere

Gidip dönelim
Belki bir yerde bir tohumda bir durumda belki
Belki o ses o yudum o yumuşak döşekler yeşil yeşiller
Ben taş çekerim yılmam çamur kararım yol döşerim
Bakarsın göneniriz gidip dönelim
Ben yılmam taş çekerim çamur kararım ben
Senin de gürül gürül saçların var nasıl olsa.” (s.129)

Uyar, kentleri yeniden kurmak gibi radikal ve geleceğe yönelik çözümler önerdiği gibi geçmişe ve taşraya sığınma isteği bağlamında daha nostaljik ve bireysel çareler de üretir. Nitekim kente gelen birey, bir müddet sonra kentte istediklerini bulamaz, büyük bir hayal kırıklığı yaşar ve geçmişini yani taşrada geçirdiği günlerini özler. Burada dikkat çeken temel nokta ise tıpkı ütopyasındaki kent gibi hatıralarında da doğayla barışık, çevreye saygılı ve organik ve samimi bir yaşama duyulan özlem belirleyicidir. Örneğin (*Bir Kantar Memuru İçin*) *İncil* adlı şiirinde şu dizlere rastlarız:

“Bu benden önce kaybolup giden
Gelirsen iyi olur dinleniriz
Karpuzları böleriz kan gibi
Bu eski kışları unuturuz
Yeniden yaparız daha iyisi.” (s.148)

Uyar, bazı şiirlerde de bireyin kendini kentten soyutlamasını önerir. İkinci Yeni’ye daha yakın olan bu dizelerde birey, günlük yaşam dertlerinden kaçır, kendini toplumdan mümkün olduğunca izole eder ve iç dünyasına yönelir. Kitabın bu bölümlerinde anlam muğlaklaşır, soyut ve imgesel anlatım öne çıkar. Aslında bu tercih de modern kentli yaşamın, ilişkilerin, çevrenin, mimarinin yarattığı kaosa verilen bir tepkidir. *Örneğin Tel Cambazının Kendi Başına Söylediği Şiirdir*’de şöyle söyler:

“Beş kere yedi mi dediniz, dursun
Yıldız poyraz gündoğusu, dursun
Fasulya mı dediniz, dursun
Ben varım sen varsın o var

Dursun,
Ben şimdi gelirim." (s.118)

Kendini kentten soyutlamaya yönelen birey, doğal olarak dış dünyadan kaçarak kendi iç dünyasını anlama çabası içerisinde girer. Bu içe yöneliş de kente dair derinliklerden kurtulmanın reçetesi gibi sunulur. Uyar, otobiyografisinin izlerini taşıyan bu poetik yolculuğunda, kente alışmaya çalışan; ama zihninin bir bölümü taşrada, doğada, bozkırda geçen anılarla dolu bir küçük burjuva aydınının varoluşsal derinliklerine odaklanır. Sadece İkinci Yeni şairlerinin değil genel anlamda Türkiyeli aydınının en varoluşsal meselesi olan ve özellikle 1960'lı yılların ortasından itibaren zirveye çıkan taşralı kökler ile kentli modern kimlik arasında sıkışmanın yarattığı çelişkiyi Turgut Uyar da duyumsar. Şiirlerinde de duyumsatır. İlk bakışta çelişkili ve tutarsız bir hava yaratıyor gibi görünen bu durum, aslında Uyar'ın şiirlerine rengini veren, özgünlük katan esas gücünü oluşturur. Özünde taşradan metropole uzanan sergüzeşti içerisinde kendi taşralı, Anadolu birikimine modern ve entelektüel bir ruh üfleyerek yeniden üreten şiirler yazar. Nitekim kendisi gibi taşra ile kent arasında sıkışan kahramanı Yekta, *Sular Karardığında Yekta'nın Mezmurudur* adlı şiirde, bu durumu çok veciz bir biçimde özetler:

"Kalktım bu büyük kente geldim
Tozlarla böceklerle kalktım geldim
Yalnız sedef kabuklarla geldim
Bu kenttir toprak çanaklardan ayrıldım
Büyük yapraklardan sular beni sevindirsin
Gemilerin limandan çıkışları beni sevindirsin
Karanlığa uğramayan ezgiler beni sevindirsin
Yalnızlığım sığmadı kentte
Çünkü dağlara alıştı bana alıştı
Birden evlere sokaklara çarptı
Büzüldü çirkinleşti kıvrıldı
Çünkü kentlerin yalnızlığı korkaktır
Akçaburgaz'da mutluydum onunla
Hoşnuttum ondan." (s.167)

SONUÇ

Turgut Uyar'ın şairlik serüveninde önemli bir dönüm noktasına tekabül eden *Dünyanın En Güzel Arabistanı* kendi içerisinde tematik bütünlüğe sahip, önemli bir yapıttır. Kentli bireyin varoluşsal problemlerine odaklanan şair, aynı zamanda otuz altı şiirden oluşan bu yapıtıyla yeni bir şiirin kapılarını aralar. Zira Turgut Uyar; hece ölçüsüyle yazdığı, sade bir dil kullandığı, sıkça işlenen temalar etrafında kurduğu, popüler şiir anlayışının kalıplarını çok fazla zorlamayan, ilk iki yapıtımdan sonra farklı bir şiire yönelir. Geleneksel şiir anlayışlarıyla bağını koparan Uyar, hem ele aldığı temalar hem de bu temaları işleyiş tarzı açısından İkinci Yeni'ye ilk adımını atar, dilde ve duyarlılıkta yeni imkânları zorlayan bir şiir anlayışı geliştirir. Yine hem Turgut Uyar'ın biyografisiyle hem de Türkiye'nin 1950-1960 arasında yoğun bir biçimde yaşadığı kentleşme sürecine tekabül eden *Dünyanın En Güzel Arabistanı* tematik açıdan bir bütünlük gösterir. Kitaba, yeni yeni güçlenmeye başlayan kentli orta sınıfın iç dünyasını, çelişkilerini, yalnızlığını, kentle bir türlü sağlıklı bir zemine oturmamanın marazi ilişkisini değişik yönleriyle irdeleyen şiirler damgasını vurur. Turgut Uyar, elbette yapaylık, yabancılaşma, çevre kirliliği başta olmak üzere kent-taşra ya da yapaylık-doğallık karşıtlığı üzerinden çevre duyarlılığını da dile getirir ve çevre eğitimi bakımından önemli veriler içeren şiirler yazar. Nitekim kent olgusu sadece modern insan ilişkileri, toplumsal gerilimler, yabancılaşma ve yalnızlık üreten kaotik bir mekân olarak betimlenmez. Aynı zamanda ekolojik dengenin bozulduğu, doğanın ve çevrenin tahrip edildiği, insanların doğaya ve çevreye yabancılaştığı bir yer olarak kodlanır. Daha da önemlisi kentli insanın dramının, entelektüel nihilizminin, mutsuzluğun temel nedenlerinden birisi de çevreyle, doğayla, diğer canlılarla bağını koparmasıdır. Ki Turgut Uyar da ütopyasını dile getirdiği şiirlerinde insanın bu cendereden kurtulması, varoluşunu gerçekleştirebilmesi ancak yapay kentlerin yerine; ekolojik dengesini bulmuş doğal kentler kurmasıyla mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- ARTUN, Hüseyin (2013). *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre Eğitime Yönelik Tasarlanan Modüller Öğretim Programının Etkinliğinin Araştırılması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BİLGİN, Nuri (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- BOZKURT, Orçun ve KORAY CANSÜNGÜ, Özlem (2002). "İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Eğitiminde Sera Etkisi ile İlgili Kavram Yanılgıları", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.23, s.67-73.
- DOBSON, Andrew. (2016). *Ekolojizm*, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.

- DÖKMEN, Üstün. (2006). *Küçük Şeyler-2*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- ELBİR Bilal ve BAĞCI, Can (2013). "Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi", *Turkish Studies*, Volume 8/1, p.1321-1333.
- KORKMAZ, Ramazan ve Özcan, Tarık. (2011). "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, (Ed. Ramazan Korkmaz), Ankara: Grafiker Yayınları.
- MEREY, Zihni (2016). "Toplumsal Yaşamı Düzenleyen Kurallar", *Vatandaşlık Bilgisi*, (Ed. Zihni Meray), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- UYAR, Turgut (2004). *Büyük Saat*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- YAMAN, Ertuğrul (2013). "Değerler Eğitimi ve Bir Değer Aktarıcısı Olarak Öğretmen", *Ben Bir Öğretmenim*, Ankara: Keçiören Kaymakamlığı ve Keçiören Belediye Başkanlığı.